

Джейн Остін

Щуття
і гутливість

Харків
«ФОЛІО»
2024

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

РОЗДІЛ 1

Родина Дешвудів жила в Сассексі вже давно. Маєток вони мали великий, а помешкання їхнє було в Норленд-парку — в самому центрі їхніх володінь. Дешвуди вели життя цілком добропристойне і здобули прихильність і повагу своїх сусідів. Колишній власник цього маєтку, що вже помер, був одинаком, дожив до похилого віку, упродовж багатьох років його сестра була і нерозлучним товаришем, і економкою. Але після її смерті, що трапилася за десять років до того, як помер він сам, у його домівці сталася велика переміна — після смерті сестри хазяїн запросив до себе і поселив у своєму помешканні родину свого племінника містера Генрі Дешвуда — законного спадкоємця Норлендського маєтку і людину, якій він мав намір передати цей маєток у спадок. Отож останні свої роки поважний старий щасливо провів у товаристві свого племінника, племінниці та їхніх дітей. Він у них душі не чув. Постійна увага з боку подружжя Дешвудів до його забаганок, що йшла не тільки від необхідності, але й від доброти серця, забезпечувала йому увесь той комфорт, на який заслуговував його похилий вік; а життєрадісні дитинчата скрашували його життя.

Від першого шлюбу містер Генрі Дешвуд мав одного сина; теперішня його дружина народила йому трьох дочок. Син, респектабельний молодик твердої вдачі, був добре забезпечений завдяки чималому статку його матері, половина якого відійшла йому після досягнення ним повноліття. Одруження, що сталося невдовзі, зробило його ще заможнішим. Тому норлендський маєток цікавив його як спадщина набагато

менше, ніж сестер, бо їхні статки були незначними, якщо не брати до уваги те, що могло перепасти їм після успадкування маєтності їхнім батьком. Мати їхня не мала нічого, батько ж мав у своєму розпорядженні лише сім тисяч фунтів; бо друга половина статку його першої дружини теж призначалася її дитині, і він мав з неї лише прижиттєвий процент.

І ось старий джентльмен помер; зачитали його заповіт; і, як усякий інший заповіт, він спричинився і до задоволення, і до розчарування. Небіжчик не був такий несправедливий і невдячний, щоб позбавити свого племінника маєтку, але залишив він його у спадок на таких умовах, що наполовину зменшили цінність самого заповіту. Не так для себе, як для своєї жінки та дочок хотів мати містер Дешвуд цей маєток; але останній мав дістатися його сину, потім — синові сина, чотирирічному хлопчикові, до того ж на таких умовах, котрі не давали йому можливості забезпечувати найдорожчих йому людей — чи то якимись доходами з маєтку, чи то за рахунок продажу цінної деревини з навколишніх лісів. Усе було задумано на користь оцього хлопчика, який протягом своїх нечастих відвідин Норленда зі своїми матір'ю та батьком встиг завоювати таку велику симпатію хазяїна маєтку звичайними для маленьких дітей принадами: впертістю, шепелявістю, шумливістю та хитрими витівками, що симпатія ця переважила всю ту увагу та повагу, з якими довгі роки ставилися до нього дружина його племінника і її дочки. Однак старий джентльмен аж ніяк не мав наміру бути недобрим і невдячним, отже, на знак своєї любові до цих трьох дівчат — кожній з них відписав по тисячі фунтів.

Спочатку розчарування містера Дешвуда було великим. Але вдачу він мав веселу і життєрадісну і тому небезпідставно міг сподіватися на те, що проживе ще довгі роки, протягом яких — живучи ощадливо — спроможеться зекономити кругленьку суму з доходів від продукції маєтку, які і так були чималими і які можна було збільшити досить швидко. Але лише рік випало йому розпоряджатися багатством, якого він

так довго дожидався. Лише на рік він пережив свого дядька; і все, що лишилося його вдові та дочкам, — були десять тисяч фунтів, включаючи останні надбання.

Щойно стало відомо про загрозу його життю, послали за сином; і містер Дешвуд — з усією наполегливістю й переконливістю, до яких змушував перебіг хвороби, — доручив йому турботу про мачуху та сестер.

До решти сім'ї містер Джон Дешвуд не мав тих сильних родинних почуттів, які він мав до батька, і був глибоко вражений проханням, з яким батько звернувся до нього в такий сумний час, проте пообіцяв зробити все, що він зможе, щоб мачуха та сестри жили в достатку. Зачувши таке запевнення, його батько заспокоївся, і в містера Джона Дешвуда з'явилася вільна година, аби подумати — а що ж реально він зможе для них зробити.

Містер Джон Дешвуд не був жорстокосердим молодиком, якщо не вважати жорстокосердістю певну холодність вдачі та певну егоїстичність; але загалом він був людиною шанованою, бо у відправленні своїх щоденних обов'язків поводився як годиться і з належною добродією. Якби дружина його була людиною більш доброзичливою, то до нього б ставилися з іще більшою пошаною — може, він і сам став би людиною більш доброзичливою, бо одружився він у дуже молодому віці і дуже любив свою дружину. Але дружина Джона Дешвуда була лише його сміховинною карикатурою — ще обмеженішою і ще егоїстичнішою.

Коли він дав своєму батьку таку обіцянку, то він і справді сам для себе вирішив зробити своїм сестрам подарунок, збільшивши на тисячу фунтів статок кожної з них. У ту хвилину йому й справді здавалося, що він здатен на таке. Перспектива чотирьох тисяч фунтів на рік на додаток до його теперішнього доходу, а ще призначена йому половина багатства матері зігрівала серце і сповнювала його великодушністю та поблажливістю. Так, він виділить їм три тисячі фунтів: з його боку це буде такий щедрий та красивий жест! Цієї

суми їм буде достатньо для безхмарного існування. Три тисячі фунтів! Таку значну суму він зможе заощадити без якихось суттєвих незручностей для себе. Джон Дешвуд думав про це цілий день, а потім багато днів підряд і зовсім не жалкував з приводу свого рішення.

Не встигли поховати батька, як дружина Джона Дешвуда, не попередивши свою свекруху, прибула зі своєю дитиною та слугами. Ніхто не ставив під сумнів її права приїхати — будинок належав її чоловікові з моменту смерті його батька, але цей приїзд лише підкреслив неделікатність її поведінки. Будь-якій жінці з пересічною чутливістю, яка опинилася б у становищі місіс Дешвуд, такий вчинок не сподобався б, але для останньої, з її високими поняттями про честь та романтичними уявленнями про великодушність, він раз і назавжди став причиною невимовної огиди. Ніхто з її родини ніколи не відчував особливої симпатії до місіс Джон Дешвуд, але досі вона не мала нагоди продемонструвати, з якою зневагою до комфорту і до почуттів інших людей вона може поводитися.

Місіс Дешвуд була так вражена негідною поведінкою і таким щирим було її почуття відрази до своєї невістки, що вона вже вирішила була назавжди покинути маєток, коли б не благання її старшої доньки і її власна ніжна любов до своїх трьох дітей, заради яких не варто було сваритися з їхнім братом. Перше змусило її замислитися над доречністю такого кроку, а друге — трохи згодом — зміцнило її у бажанні залишитися.

Елінор, її найстарша дочка, чия порада виявилася такою дієвою, була проникливо-розумна і розважлива у своїх судженнях, і це дозволяло їй, незважаючи на її дев'ятнадцять років, бути порадицею своєї матері і часто давало змогу — на загальну користь — протидіяти тій жвавості характеру місіс Дешвуд, яка зазвичай призводила до необдуманих вчинків. Вона мала надзвичайно добре і ніжне серце; почуття її були сильними, але вона добре вміла ними керувати: це було те вміння, якому її матері ще тільки слід було навчитися і якому одна з її сестер вперто не бажала вчитися.

Здібності Маріанни багато в чому не поступалися здібностям Елінор. Вона була чутлива і розумна, але нестримна у своїх почуттях; ні у своїх печалях, ні у своїх радощах міри вона не знала. Вона була великодушна, доброзичлива, цікава: вона була яка завгодно — тільки не розважлива. Її схожість з матір'ю була вражаюче сильною.

Елінор ставилася до надмірної чутливості своєї сестри із занепокоєнням, але місіс Дешвуд цю надмірну чутливість всіляко плекала і цінувала. І тепер вони підтримували і захочували одна одну у всій нестримності своїх згорьованих почуттів. Ту агонію нещастя, що поглинула їх на самому початку, вони — за власним бажанням — невпинно підтримували; вони прагнули її, вони створювали її знову і знову. Вони цілковито віддалилися своїй печалі, намагалися посилити свої страждання усіма тими спогадами, котрі могли їх посилити, і твердо вирішили, що не буде їм розради ні тепер, ні в майбутньому. Елінор теж була глибоко засмучена, але, однак, здатна була боротися, здатна була докладати зусиль. Вона знайшла в собі сили порадитися зі своїм братом, змогла прийняти свою невістку по прибуттю тієї і поставитися до неї з належною повагою, вона виявилася здатною надихнути свою матір на подібні вчинки і спонукати її до вияву необхідної поблажливості.

Ще одна їхня сестра, Маргарет, була веселим і добродушним дівчиськом, але оскільки вона вже встигла всотати в себе чималу частку романтичності Маріанни, при цьому далеко поступаючись їй розумом, то у свої тринадцять років вона не обіцяла зрівнятися зі своїми сестрами у більш дорослому віці.

РОЗДІЛ 2

Невдовзі дружина Джона Дешвуда утвердилася як хазяйка Норленда, а її свекруха з дочками були зведені до жалюгідного становища гостей. Однак, якщо вважати їх за гостей,

то вона ставилася до них зі спокійною чемністю; її ж чоловік ставився до них з такою ж мірою доброти, з якою він міг ставитися до всіх, окрім себе, своєї дружини та своєї дитини. Він — не без певної щиросердності — намагався зробити так, щоб вони вважали Норленд своєю домівкою; з його намаганнями погодилися, бо жодний інший план не виглядав для місіс Дешвуд таким доречним, як перебування в маєтку, доки не буде знайдене нове помешкання поблизу.

Необхідність жити там, де все нагадувало їй про її колишні втіхи, якраз і було тією пропозицією, котра цілком відповідала її характеру. В періоди веселощів жодна людина не могла зрівнятися з нею веселістю вдачі або життєрадісним очікуванням щастя, яке, власне, і є щастям. Але в печалі її уява так само сильно заволодівала нею, і тоді вона була такою ж невтішною у своєму горі, як і непогамовною у радості.

Місіс Джон Дешвуд геть несхвально ставилася до намірів свого чоловіка облагодіяти своїх сестер. Вона вважала, що забрати три тисячі фунтів зі спадщини, яка дісталася її дорогенькому малюкові, — це було рівнозначно доведенню його до краю злиднів. Вона благала чоловіка іще раз поміркувати на цю тему. Де ж це таке бачено: позбавити власну дитину — до того ж єдину дитину — такої великої суми? І взагалі — яке право мають сестри Дешвуд розраховувати на те, щоб він так щедро віддавав їм такі великі гроші? Вони ж є лише його зведеними сестрами; хіба ж це рідня? Ніяк вони не рідня. Всі добре знають, що не може бути ніякої симпатії між дітьми одного чоловіка від різних жінок; чому ж тоді він мусить доводити до злиднів себе і їхнього бідолашного Гарика, віддавши всі свої гроші зведеним сестрам?

— Перед смертю мій батько попрохав мене, — відповів її чоловік, — щоб я допомагав його вдові та дочкам.

— Та він, мабуть, уже погано усвідомлював, що каже; б'юся об заклад, що в той момент він уже був не сповна розуму. Якби він був при здоровому глузді, то він ніколи б не став прохати тебе віддати половину статку твоєї дитини.

ЗМІСТ

Розділ 1.....	3	Розділ 26	145
Розділ 2.....	7	Розділ 27	152
Розділ 3.....	13	Розділ 28	160
Розділ 4.....	18	Розділ 29	164
Розділ 5.....	24	Розділ 30	175
Розділ 6.....	27	Розділ 31	183
Розділ 7.....	31	Розділ 32	194
Розділ 8.....	35	Розділ 33	201
Розділ 9.....	39	Розділ 34	209
Розділ 10	45	Розділ 35	217
Розділ 11	51	Розділ 36	224
Розділ 12	56	Розділ 37	233
Розділ 13	60	Розділ 38	245
Розділ 14	67	Розділ 39	253
Розділ 15	71	Розділ 40	258
Розділ 16	79	Розділ 41	266
Розділ 17	85	Розділ 42	273
Розділ 18	90	Розділ 43	278
Розділ 19	95	Розділ 44	288
Розділ 20	104	Розділ 45	304
Розділ 21	111	Розділ 46	310
Розділ 22	119	Розділ 47	319
Розділ 23	127	Розділ 48	326
Розділ 24	134	Розділ 49	330
Розділ 25	140	Розділ 50	342